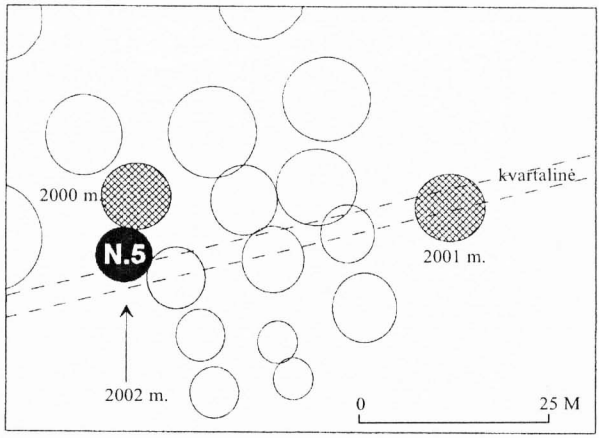

27 pav. Jakšiškio pilkapynas. *A. Strimaitienės brėž.*
Fig. 27. Barrow of Jakšiškis.

kauliukai (jauno vyro, iki 30 m. amžiaus). Kape rasta sulaužytos ir sulankstytos žalvarinės apyrankės dalis, geležinio peilio fragmentas.

Degintinis kapas 2 buvo 2 m už pilkapio griovio ir 1 m į PV–P nuo degintinio kapo 1. 35x40 cm skersmens ir 22–23 cm gylio degėsingoje duobutėje rasti smulkūs degintiniai suaugusio žmogaus kauliukai. Kape rasti keli maži žalvario lašiukai, apdegusios įvijėlės fragmentai, keli moliniai verpstukai.

Degintiniai kapai datuotini vėlyvuoju geležies amžiumi.

JAKŠIŠKIS BARROW CEMETERY

In the barrow explored in 2002 together with the surrounding trench only one clay spindle was found. Two cremation graves were found at a distance of several metres to the south from the barrow trench. According to the burial items, the graves can be dated to the Late Iron Age.

JAŠIŪNŲ (GELOŽĖS) PILKAPYNAS

Valdemaras ŠIMĖNAS

2002 m. VU tęsė 2000 m. pradėtus Jašiūnų (Geložės) pilkapyno (A 1036) (Vilniaus aps., Šalčininkų r., Jašiūnų sen.) archeologinius tyrimus (žr. *ATL 2000 metais,* V., 2002, p. 77–79; *ATL 2001 metais,* V., 2002, p. 97–99). Buvo ištirtas dar vienas kvartalinės linijos ardomas pilkapis R pilkapyno dalyje (iš viso 210 m^2 plotas). Tyrinėjimus finansavo KVAD pagal apardytų ir ardomų archeologinių vietų tyrimų programą.

2002 m. tirtas pilkapis 5 yra ant kvartalinės linijos tarp 62 ir 65 kvartalų. Nuo dujotiekio ir kvartalinės susikirtimo jis nutolęs 95 m į R. 10 m į ŠV nuo tirto pilkapio yra 1938 m. H. Cehak-Hołubowiczowos tirtas pilkapis; 6 m į ŠR nuo jo yra pailgasis pilkapis. Prie pat tirtojo pilkapio, ant kvartalinės linijos iš R pusės yra prigludęs ir grioviu susisiekia dar vienas nedidelis pilkapis.

Tirtas pilkapis 5 turėjo 11 m skersmens ir 1,65 m aukščio sampilą. Jį supa 1,8 m pločio ir 0,4–0,6 m gylio griovys. Tik P pusėje griovys turi 2,6 m pločio tarpą – „praėjimą". Pilkapis buvo tankiai apaugęs jaunomis eglėmis ir keliais dideliais beržais. Vidurinėje sampilo dalyje iškasta 3,9x3,8 m dydžio ir

1,1 m gylio duobė. Be to, P–PR kryptimi duobė sujungta su sampilo pakraščiu 1,5 m pločio tranšėja. Prie tranšėjos, išorinėje sampilo pusėje, dalinai pilkapį juosusiame griovyje išverstas 85x65x50 cm dydžio akmuo. Be to, prie sampilo pagrindo, R dalyje iš samanų ir žemės išlindę dar kelių didelių akmenų viršūnės.

Tyrimams išmatuota 14x15 m dydžio perkasa. Iš V į R ji yra 14 m ilgio ir sužymėta raidėmis: A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, o iš P į Š yra 15 m pločio ir sužymėta skaičiais nuo 1 iki 15. Kadangi pilkapio sampilo centre iškasta duobė ir tranšėja suardė visą P ir PR pilkapio sampilo dalį, kontrolinė juosta palikta tik VR kryptimi nuo kv. A–8 į kv. N–8. Vėliau pilkapio Š pusėje dar buvo palikta kontrolinė juosta P–Š kryptimi nuo kv. G–7 iki kv. G–15.

Pradėjus kasti pilkapio sampilą, paaiškėjo, kad pradžioje jis buvo 30–25 cm žemesnis negu dabar. Pilkapio kapas „paaukštėjo“ išmetus žemes iš sampilo centre iškastos duobės. Pilkapio sampilas supiltas iš geltono smėlio. Nuimant velėną ir iš duobės išmestas žemes sampilo R pakraštyje (kv. K–9) pasitaikė vienas degintinis kauliukas. Tik po velėna, sampilo apačios R pusėje pradėjo dengtis dideli vainiko akmenys. Jie krauti vieni ant kitų trimis aukštais. Tarpai tarp didelių akmenų užpildyti mažesniais, dažniausiai skaldytais akmenimis. Dideli akmenys yra 100x38x30, 60x40x35, 55x50x45, 70x30x28, 45x45x40, 34x20x20 cm ir panašaus dydžio. Neretai jų viena ar kelios kraštinės nuskeltos. Sampilo paviršiuje įvairiose pilkapio vietose taip pat pasitaikė nedidelių skaldytų akmenų. Jų dydžiai: 25x15x8, 20x12x6 cm ir mažesni. Akmenų vainikas buvo krautas tik sampilo R pusėje. R pusėje vainikas aukščiausias ir kruopščiai sukrautas, o ŠR ir PV – žemėja, tuo tarpu Š ir P pusėje lieka tik pavieniai akmenys. Pilkapio sampilo Š dalyje akmenys sudarė kiek didesnę koncentraciją. V sampilo dalyje akmenų nerasta.

Nukasus pilkapio sampilą, ant pagrindo buvo rasta pavienių degintinių kaulų. 160 cm gylyje pasiektas pilkapio pagrindas, pirminis žemės paviršius. Tai 8–10 cm storio tamsios perdegintos žemės su degėsiais sluoksnis. Ant jo paviršiaus, kv. F–6 ir G–6 buvo surasti keli pavieniai degintiniai kauliukai. Dar keli pavieniai degintiniai kauliukai surasti prie pat griovio pakraščio kv. C–4 ir D–3. Atrodo, kad degintinis mirusiojo kapas buvo ant pirminio žemės paviršiaus. Degintinių kaulų, matyt, buvo labai nedaug. Išpreparavus pilkapio pagrindą, jo apačioje rasta tik degėsiukų. Matyt, prieš supilant pilkapį, čia buvo atliekamos apeigos su ugnimi. Jokių archeologinių radinių ar daugiau degintinių kauliukų nerasta. Po šiuo sluoksniu prasidėjo geltonas įžemio smėlis.

Reikia pastebėti, kad centrinė pilkapio dalis buvo iškasta „lobių ieškotojų“. Jie kv. F, G, H–7, 8 perkasė pirminį žemės paviršių. Manyta, kad čia gali būti griautinis kapas. Tačiau duobė siekė 205 cm nuo sampilo viršaus arba 25 cm po pilkapio pagrindu. Vėliau ir čia prasidėjo natūralus įžemio smėlis.

Išvalius sampilą juosusį griovį, jokių laužaviečių pėdsakų nerasta. Griovys siekė 60–80 cm gylį (nuo prieš kasinėjimus matomo griovio dugno). Griovys kiek gilesnis buvo Š ir ŠV pusėje. ŠV griovio dalyje surasti keli akmenys, matyt, išvirtę į griovį iš akmenų vainiko.

Pagal sampilo konstrukciją tirtas pilkapis 5 skirtinas Rytų Lietuvos pilkapynų grupei

ir, matyt, datuotinas viduriniojo geležies amžiaus pabaiga (VII–VIII a.). Benykstantis paprotys krauti akmenų vainiką tarsi leistų pilkapį datuoti ir kiek ankstesniu laikotarpiu, tačiau sampilą juosiantis ištisinis griovys su vienu „praėjimu" tarsi rodytų, kad pilkapis piltas vėliau.

Ateityje pilkapyno tyrinėjimus numatoma tęsti.

JAŠIŪNAI (GELOŽĖ)
BARROW CEMETERY

In 2002 VU continued to explore the Jašiūnai (Geložė) barrow cemetery (Šalčininkai district, Jašiūnai). Destroyed barrow 5 was explored. According to the construction of the earth pile, the barrow was dated to the 7th–8th centuries. While exploring the barrow, only single cremated bones were found.

SANTAKOS PILKAPYNAS

Vykintas VAITKEVIČIUS

2002 m. LII tęsė kvartalinės linijos žalojamų Santakos pilkapių (Vilniaus r., Buivydžių sen.) tyrinėjimus (žr. *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 83–85; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 102–105). Ištirti pilkapiai 3 ir 4 (pagal detalųjį pilkapyno planą – 79 ir 82) buvo centrinėje pilkapyno dalyje, į PV nuo anksčiau tirtų pilkapių 1 ir 2 (28 pav.).

Pilkapis 3. Išlikusi sampilo dalis buvo 3x6,1 m dydžio, 0,4–0,6 m aukščio. Centrinė sampilo dalis buvo seniai sunaikinta 3–4 m pločio kvartalinės linijos.

Sampilas piltas iš geltono smėlio. Pirminis jo aukštis nežinomas, tyrimų metu siekė 0,6 m aukštį virš pagrindo. Pilkapio pagrindas – intensyvus degėsingas, vietomis su smėliu maišytos žemės sluoksnis – po sampilu aptiktas vidutiniškai 0,85 m gylyje. Jo storis centrinėje pilkapio dalyje siekė 10–12 cm, į pakraščius kiek plonėjo. Tik PV pusėje intensyvus pagrindo sluoksnis neplonėjo, o vietomis pasiekė net 15 cm storį. Tai galėtų būti aiškinama tuo, jog tarp pilkapių 3 ir 4 buvo nedidelis chronologinis skirtumas, ir įrengiant abu šiuos pilkapius, jų „sandūroje", pagrindų lygyje susidarė storesnis degėsingas sluoksnis.

Pilkapio vainikas stipriai suardytas. Geriau išliko jo fragmentai R–PR ir V–PV pusėse. Jie rodė, kad pradžioje pilkapio pagrindo lygyje buvo sukrauta didesnių (20x30x16 cm, 23x27x12 cm) akmenų eilė. Šie akmenys dažnai buvo statomi stačiai. Jau esant supiltam sampilui ši akmenų eilė buvo apkraunama vietomis net 2–3 aukštais mažesniais (15x18x8, 12x10x6 cm) akmenimis. Vainiko veikiausiai būta ovalo formos. Atstumas tarp akmenų ŠV–PR kryptimi vidinėje vainiko pusėje siekė apie 6,4 m, ŠR–PV – apie 5,6 m, o atstumas tarp pilkapių 3 ir 4 vainikų buvo vos 25–30 cm. Į ŠV nuo vainiko aptikta gili, apie 0,95x2,8 m dydžio, juoda degėsinga žeme su angliukais užpildyta duobė. Jos gylis siekė net 1,15 m.

Degintinis kapas 1. Duobės kontūras aptiktas jau 0,22–0,25 m giliau kvartalinės linijos paviršiaus lygio. Įvairiame gylyje prie kapo duobės gulėjo 4 akmenys, tačiau jie veikiausiai buvo jau ne pirminėje savo vietoje. Gilyn duobės ribos siaurėjo. Kapas buvo įrengtas centrinėje dalyje, sampile, greičiausiai jau supylus patį pilkapį; duobės dugnas siekė pagrindo lygį. Kapo duobė buvo